

Néhány jog fenntartva – Creative Commons

Az alkotások felszabadítása az alkotás szabadságáért: hogyan teremthető folytonos átmenet a szabad felhasználás, és a teljes jogi védelem között.

Mi is az Creative Commons?

Olvasóink közül a webet böngészve bizonyára többen is találkoztak már ilyen feliratú logóval, ami egy felhasználási engedély jelöl. A *Creative Commons (CC)* nem könnyen fordítható magyarra. Szó szerint annyit tesz „Kreatív Közjavak”, de talán a „Közös Alkotás” jobban kifejezi a jelentését. A CC egy amerikai non-profit szervezet, amely azt tűzte ki célul, hogy egyszerű felhasználói szerződések formájában alternatívát kínáljon a szerzői jogok jelzésére. Arra törekedtek, hogy olyan, minél könnyebben használható és értelmezhető licencket készítsenek, amelyekre bárki hivatkozhat közzétett műveivel kapcsolatban, legyen az egy írás, zenemű, grafika, fénykép vagy film.

A szerzői jog célja ugyanis eredetileg sem pusztán a védelem és a felhasználás korlátozása. Van egy másik, legalább olyan fontos szerepe, ami a tilalmak erdejében háttérbe szorul: a szellemi alkotás ösztönzése és az egyetemes kultúra értékeinek megővése. A törvényalkotók szándéka szerint „egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is”

Mire jó a CC licenc?

A szabad szoftverek világát ismerő olvasóban joggal merülhet fel a kérdés: minek még egy licenc, mikor már így is annyi van belőlük, hogy kiigazodni is nehéz közöttük. Az a probléma, hogy szoftverektől eltérő alkotások esetében a létező felhasználási szerződéstípusok nem igazán praktikusak. Részint ezért született meg maga a CC is, melynek licenzeit tulajdonképpen a szabad szoftverek felhasználási szerződésai inspirálták, azok mintájára dolgozták ki őket. A szoftverlicenckel szemben a CC licenckel előnye, hogy rugalmasan alkalmazhatók, szövegük mégis rövid, közérthető és bármilyen alkotáshoz felhasználható.

Az írásos műveknél jelenleg szinte mindenhol a hagyományosan elterjedt ©, azaz „Minden jog fenntartva” jelzéssel találkozhatunk, ami lényegében azt jelenti, hogy semmit nem tehetünk az adott művel, a szerző engedélye nélkül. Ez ugyan kissé sarkított megfogalmazás, mivel van néhány törvény által biztosított kivétel. Ilyen például az, hogy idézhetünk a művekből, ami a jóhiszemű felhasználá-

lás (*fair use*) tárgykörébe esik. A néhány meglevő kivételtől eltekintve ugyanakkor mindennemű „egyéb” felhasználáshoz engedélyt kellene kérnünk a szerzőtől, aki esetleg soha nem is akart bennünket korlátozni az adott tevékenységben, de jobb nem lévén kénytelen volt oda-biggyeszti művel mellé a © jelet. Valójában nem is szükséges kiírni a mágius jelet, mivel a művek a „jogi alapértelmezés szerint” eleve védelem alatt állnak. (Erről bővebben *Dr. Dudás Ágnes* rovatában olvashatunk). Az alapértelmezett jogvédelem ráadásul a szerző halála után még további 70 évig érvényben marad.

Jogos tehát a kérdés: mit tegyen az alkotó ha nem kívánja teljes mértékben korlátozni műve felhasználását? A CC licenckel pontosan erre kínálnak megoldást. A szervezet által kidolgozott „jogi alapelemek” építőkövek módjára tetszés szerint, akár kombinálva alkalmazhatók.

A CC elemtípusok a következők:

- „*Attribution*” – engedélyezi a mű szabad másolását, terjesztését
- „*NonCommercial*” – kereskedelmi céllal nem használható
- „*No Derivative Works*” – nem módosítható, nem dolgozható át
- „*Share Alike*” – módosítható és átdolgozható, de az így létrejött művet csak az eredetivel azonos licenccel lehet publikálni.

A CC honlapján egy egyszerű űrlap segítségével, néhány lépésben ki lehet választani a számunkra legmegfelelőbb változatot. Ha például azt szeretném, ha ezt a cikket szabadon másolhassák és terjeszthessék mások is, de csak eredeti formájában, akkor az első és a harmadik feltételt jelölhetem meg. Eredményként megkapom a kódot, amelyet beszúrhatok a megfelelő oldal szövegébe. Ezután feltüntetem a cikk mellett a CC ikonját, ami egyben hivatkozás a licenc közérthető, egyszerűsített változatát tartalmazó oldalra. (Innen természetesen a részletes jogi szöveg is elérhető, ha valakinek szüksége lenne rá, például egy jogi eljárás során.) A licenc kiválasztásánál megadhatok számos, a műre jellemző információt is, amelyek metaadatként szolgálnak a könnyebb azonosításhoz. Ezeket az űrlap *RDF/XML* formátumban illeszti a kódhoz.

Miért akarná valaki „felszabadítani” művét ilyen licenccel?

Erre számos oka lehet. Ilyen például, ha azt szeretné, ha szabadon terjednének gondolatai, minél többen megismerhetnék művét, vagy esetleg át is dolgozhasák azt, illetve felhasználhasák saját alkotásukhoz.

Első hallásra talán furcsa, de e mögött akár üzleti érdek is állhat. Egy kezdő művésznek például hasznos promóciós eszköz lehet a nyilvánosság, hiszen ezzel olyan széleskörű ismertséget érhet el, amire egyébként nem volna lehetősége. Persze az is lehet, hogy egész egyszerűen azért használ CC licenccel, mert szeretné megosztani másokkal tudását, alkotásával hozzájárulni az emberiség szellemi javainak gyarapításához. A Linuxvilág olvasóitól feltehetőleg nem áll távol ez a fajta gondolkodásmód, mivel a nyílt forrású fejlesztéseket és a szabad szoftver mozgalmat igen hasonló elvek vezérik.

Hogy van rá igény, az nem kétséges – elég csak a Google-lal rákeresni a „Creative Commons” szavakra, vagy böngészés közben megfigyelni, milyen sokan használják már most is honlapjaikon.

Több, mint licenc

A CC licenccel tehát megkönnyítik azoknak a szerzőknek a dolgát, akik nem szeretnék „bezárni” műveiket a hagyományos copyright korlátai mögé. Ezzel elősegítik a gondolatok, ismeretek szabadabb áramlását és tágabb értelemben a kultúra terjedését.

Am a Creative Commons tevékenysége nem pusztán könnyen alkalmazható licenccel készítésében és közzétételében merül ki.

Bár nem kívánnak felépíteni egy központi adatbázist, mivel hisznek a web decentralizált modelljének hatékony működésében, a CC licenccel publikált alkotásokról elérhetővé tesznek egy folyamatosan bővülő gyűjteményt. És ami még ennél is fontosabb: úgy tervezték meg a licenccel, hogy ne csak a szerzők használhasák egyszerűen műveikhez, hanem a jogvédelem típusa alapján könnyen meg is lehessen találni azokat. A licenccel kódjába szerkesztett metaadatok alapján azonosíthatók a megfelelő tartalmak, és fellelhetők a weben.

Icommons és a magyar CC projekt

Én körülbelül egy éve találkoztam először a Creative Commons névvel a weben barangolva. Külföldi oldalakon, főleg blogokon, egyre gyakrabban találkoztam a felhasználási licenccel jelző logóval és merő kíváncsiságból megnéztem, mi is ez tulajdonképpen. Rögtön megtetszett és mivel éppen akkortájt dolgoztunk a Linuxvilág online archívumán, kézenfekvő ötletnek tűnt, hogy alkalmazzuk a magazin cikkeinek jogállására is. A honlapjunktól az is kiderült, hogy fiatal kora ellenére a CC kezdeményezése nemzetközivé fejlődött. Az úgynevezett icommons projekt keretében más országok is csatlakozhatnak a CC-hez, és a helyi jogrendnek megfelelő, saját nyelvükre fordított licenccel tehetnek elérhetővé. Fel is vettem a kapcsolatot a nemzetközi CC projekt, az iCommons egyik képviselőjével, és felajánlottam, hogy a fordítást és a honosítást a kiadónk elvállalja. Egyrészt örömmel fogadtak, másrészt jelezték, hogy a dolog azért

nem olyan egyszerű: a honosítási projektekhez létezik egy kidolgozott tervezet és bizonyos feltételeknek is teljesülniük kell.

Először is kell egy jogász végzettségű projektvezető, valamint szükség van egy „elismert” szervezet vagy intézmény közreműködésére, amely a nevét és támogatását adja az üggyhez. Fontos ugyanis, hogy a CC licenccel fordítása a hazai jogrendhez legyen igazítva. Néhány magyar fórumon felvettem tehát az ötletet, de mivel nem nagyon tolongtak a jelentkezők, a kezdeti lelkesedésem kissé alábbhagyott és félretettem a dolgot.

Idén nyáron azonban amolyan váratlan fordulatként néhány hét leforgása alatt minden összeállt. Dudas Ági (a szoftverjoggal foglalkozó új cikksorozatunk szerzője) jelentkezett nálunk, hogy szívesen publikálna a lapban és mivel tudtam róla, hogy jogász és az FSEhu egyik aktivistája, kaptam az alkalmon és elmeséltem neki a CC honosításának ötletét. Neki is megtetszett a dolog és hamarosan kiderült, hogy – tőlünk teljesen függetlenül – másokat is foglalkoztat a CC ügye. Velem csaknem egy időben kereste meg őt Bodó Balázs, a BME Média Oktató és Kutató Központjának (MOKK) munkatársa.

Némiképp sorsszerű találkozásunk után nem sokkal már konkrét terveket szőttünk. Megvolt a projektvezető, hiszen Ági elvállalta ezt a szerepet, a MOKK „személyében” pedig volt már szervezetünk is.

Felmerült egy-két probléma a hazai szerzői joggal való harmonizációval kapcsolatban, de reményeink szerint ezek áthidalhatók. (Erről a témáról egy későbbi alkalommal számolunk be). Úgy véltük mindenképpen érdemes elkezdeni a szervezést, és elindulni a megvalósítás felé. A fordítás már elkezdődött, halad a közös munka, aminek eredményeiről a Linuxvilág lapjain is beszámolunk. Hamarosan elindítjuk a creativecommons.hu honlapot is, ahol az érdeklődők folyamatosan nyomon követhetik az eseményeket.

Amikor legutóbb jobban körülnéztem a weben, feltűnt, hogy már számos magyar oldalon is felbukkan a CC logója. Ez egyértelműen mutatja, hogy idehaza is van rá igény. Remélem már nem kell soká várunk arra, hogy magyarul is egyre több helyen olvashassuk a követhető feliratot:

„Néhány jog fenntartva!”

Kéleányi Attila (attila@linuxvilag.hu)

A Kiskapu Kft. ügyvezető igazgatója, a Linuxvilág marketingvezetője. Menthettetlenül netfüggő, de szenvedélye az aikido, a spanyol nyelv és ha tehetné, csak utazna.

KAPCSOLÓDÓ CÍMEK

- ➔ <http://creativecommons.org/>
- ➔ <http://www.lessig.org/blog/>
- ➔ <http://search.creativecommons.org/index.jsp>
- ➔ <http://mokk.bme.hu/>